

הציפיות וההורים

1

☑ כל הורה בישראל אבא יהודי ואמא יהודיה רוצים ושואפים לרוות נחת יהודית מבניהם. ומשקיעים לשם כך את מיטב זמנם כספם ודמם. בדרכים מדרכים שונות. אך לא תמיד ההורה מספיק ערני שלעיתים מרוב השקעה הוא זה הגורם לנזק שהולך לצוץ כאן במוקדם או במאוחר. כלפי מה הדברים אמורים? כלפי ציפיות ושאיפות לא ריאליות ומנותקות מהמציאות של ההורים כלפי ילדיהם בכלל וכלפי בן מסוים במשפחה בפרט. ובל יחשוב הקורא הנכבד שאנו דנים כאן על הורה שמידת האינטליגנציה שלו זקוקה לתשואל. ממש לא. מדברים דווקא על אנשים חכמים ונבונים. משכילים ובעלי אופקים רחבים. בעלי מעמד גבוה ומכובד. כאשר בחיי המעשה לא תפגשו אדם ריאלי יותר ממנו בין אם זה בחיי מסחר ובין אם זה בים התלמוד. אבל כאשר הדברים מגיעים לבית פנימה דומה שהמושג "ריאלי" לא דרך במפתן הבית בכל הקשור לחינוך הילדים.

☑ לעיתים מדובר בילד מוכשר שמסיבות כאלו ואחרות הציפיות ממנו הם להיות "גדול הדור" הבא, ועדיף קצת יותר מזה. ולעיתים מדובר בילדים מוגבלים במובן כזה או אחר שהציפיות מהם הם להיות שווה בין שווים. ככל האחים. כמו בני הכתה. בלי לגלות הבנה ורגישות למצב האמיתי וליכולת הריאלית העובדתית. נדגיש כבר בשלב זה של הכתבה. שמדובר באחוזים בודדים בלבד של הורים. וחלילה לראות בכתבה זו שום סוג של הכללה.

☑ לצורך הכנת כתבה זו ישבנו לשיחה מאלפת עם טובי אנשי החינוך מהשורה הראשונה. והדחיפה שקבלנו לדון בנושא ולעורר את המודעות הייתה גדולה ועצומה. אם נעלה על הדף את כל הסיפורים העגומים ששמענו תכלה יריעה זו ורבים שכמותה ואלו לא יכלו. אשר על כן נתמקד בעיקרי הדברים. נפתח בסיפורו של דוד – אשר אותו אנו שומעים מיועץ חינוכי בכיר. הסיפור התרחש לפני כמה שנים טובות אך הלקח והטעם המר לא פגו ולא כהו כהוא זה. דוד היה ילד בינוני לכל דבר. אביו היה יהודי בעל מעמד מכובד בעל כשרונות חזקים ומבריקים ואיש יודע ספר. הישגיו הבינוניים של בנו לא סיפקו אותו. הוא שאף ליותר והלחיץ את בנו שיספק את הסחורה. בכתה ב' הוא שאף שיהיה לו הבנה של כתה ד' ובכתה ד' הבנה של כתה ח'. הוא ניסה להלעיט אותו במפרשים ו"חקירות" שלא לפי גילו ולא בהתאם לרמת שכלו והבנתו. במשך הזמן הילד החל לנסוג ולפתח ריחוק וחוסר חשק בלשון המעטה ללימודים. סופו של סיפור עצוב זה שבהיותו בישיבה גדולה הוא עבר מקהילתו לקהילה שונה. אמנם לא מדובר באסון. אך בעצם קרה ההפך הגמור ממה שהאבא חתר אליו. ורק אז קלט האבא את מה שעולל במו ידיו. לו היה משכיל להתנהג בצורה ריאלית לעודד על ההישגים היפים שהיו ובהחלט היו כאלו. ולא לפתח ציפיות לא ריאליות ולא מעשיות בבחינת "על מנת שתעלה לרקיע" אז בהחלט הייתה נמנעת התוצאה העגומה.

☑ את הסיפור הבא אנו שומעים מיהודי יקר אשר יושב על תקן של מחנך בכתה ח' באחד מתלמודי התורה איש חינוך משכמו ומעלה. הסיפור שאנו שומעים ממנו הוא מדגיש זה

הציפיות וההורים

סיפור שמשקף מצב ותופעה בווריאציות שונות. חנוך היה נער בינוני ומעלה. אך מעט תינוקי. לא מבריק בכשרונותיו ואף לא ממש מאורגן, איחורים וחסורים היו אצלו לדבר שבגרה. כאשר הגיעה בשעה טובה עונת ההרשמה לישיבה קטנה. אביו שהוא יהודי בעל מעמד מכובד לא היה לו ספק שהוא רושם את בנו לישיבה פלמונית – ישיבה ברמה גבוהה המיועדת לנערים בעלי אופי חזק ומשקיע. לא היה ספק למכרים ובני המשפחה שהישיבה הזאת הינה הרת אסון עבור הנער. צוות החיידר ובני המשפחה ניסו לדבר על לב האבא. אך כל ניסיון בנידון נועד לכשלון. סופו של דבר חנוך נכנס לאותה ישיבה. בחודשים הראשונים הוא נלחם כמו ארי והשקיע אנרגיות שלא בפרופורציה על מנת להגיע לרף המינימאלי שהישיבה דורשת. הוא עדיין האמין שהוא יצליח. לקראת סוף זמן חורף החלה נסיגה. ובסוף זמן קיץ מצא את עצמו הנער ללא מסגרת. על כגון דא המליצו חז"ל תפשת מועט תפשת תפשת מרובה לא תפשת.

☑ קוראים נכבדים – אין אנו צריכים לנדוד עד מקרים קיצוניים. הבה ונבדוק עצמנו יחדיו בחיי היום יום כיצד בא לידי ביטוי ההשלכות של ציפיות יתר. ילד חוזר מהחיידר עם ציון של שמונים אחוז במבחן גמרא. לו יצויר שההורים יוצאים למלחמת חורמה ומטרטרים את הילד להגיע לציון של מאה. בשעה שלפי היכולת האמיתית שלו אין לו את הכלים האפשרות והיכולת להגיע לציון כזה. מה קורה בלבו של הילד? הרי גם את השמונים שהוא כן הוציא זה בא לו במאמץ וגייעה רבתי. וברגע שהוא רואה בעקביות ושיטתיות שזה לא משביע את רצון הוריו. הוא אומר בלבו: למה לי להשקיע ולקרוע את עצמי בכדי לקבל גערות ועונשים? עדיף לי לא להתאמץ בכלל. הרי את רצון הורי בלאו הכי איני מספק. ודווקא בנקודה הזאת מתחילה הנסיגה. וגם המעט שהוא כן יכול מבחינה ריאלית ועובדתית הוא מפספס.

☑ כמוכן – שאין אנו דנים על תלמיד שיכול מבחינה ריאלית להגיע לציון יפה ואכן כך מנהגו. אלא שבאופן חד פעמי או תקופה כלשהיא חלה ירידה. שחובה מוטלת על ההורים לבוא ולוודא מבחינה נקודתית אובייקטיבית מאחורי הקלעים מה הסיבה הגורמת לכך. מעניין לעניין באותו עניין. סח לנו מנהל וותיק על סיפור שהתרחש עמו לפני שנים אחדות. על תלמיד שאביו היה הופך עולמות כאשר בנו חזר עם ציון של פחות ממאה. טלפונים לכל העולם. למחנך ולמנהל ולמורה הפרטי. הייתכן?! כיצד יכול להיות שבנו יקירו קיבל פחות ממאה? עד שהילד שהיה במצוקה איומה הגיע להסכם מקורי עם המחנך. הרעיון המבריק היה שאת הציפון האמיתי הוא נותן לילד. ואילו לאבא באופן קבוע הוא כותב מאה.

☑ וכעת נעצור רגע קט – קוראים חביבים – ונחשוב יחד. הכיצד? מהיכן נובע הדבר הזה? אדם עם אינטליגנציה תקינה. בעל משפחה למופת. מצליח בעסקים ואיש יודע ספר. כיצד ייתכן שהוא יהיה מנותק מהמציאות בנוגע לדרישות וליכולות של בנו עצמו ובשרו? למעשה, התשובה קצת מורכבת. אך משיחה עם אנשי מקצוע עולה התשובה הבאה. ההורים

הציפיות וההורים

מעצם טבעם רואים את הילד שלהם כמו חלון הראווה שלהם. כמו מראה. חסרון בילד זה חסרון ב. ובעוד שאדם כלפי עצמו הוא סלחן ונוטה למרוח את החסרונות. כלפי בניו אינו

נוטה כל כך מהר לעגל פינות ולהמשיך הלאה. ואם תימצי לומר יש מקרים שלהורים פשוט אין את הסבלנות הנדרשת לתהליך של החינוך עד שייראו את הנחת בעיניהם. אך זאת עלינו לדעת כי הילדים הם פקדון בידינו. ופקדון מיועד לשמירה במקום הנכון והמתאים. פקדון אינו מיועד לתצוגה בחלון הראווה. זאת ועוד כל תהליך החינוך במהותו הוא של זריעה. לזרוע ולהשקות לזרוע ולהשקות וחוזר חלילה, ועד שרואים את הפירות בעיניים עובר המון זמן. אין כאן עניין של "זבנג וגמרנו".

☑ אך יחד עם זאת. אין זה אומר שצריך למחוק כליל את הציפיות והתכניות. אדם שאין לו תכניות, משול לאדם שהולך ביער הנה ונהה בלא לדעת לאיזה כיוון הוא צריך ללכת. חייב שיהיה תכניות ושאיפות מוגדרות ובנויות לתפארת. אבל התכניות צריכות להיות בראש ובראשונה ריאליות. שנית – התכניות הם לטווח ארוך. ובתוך הטווח הארוך יש מספר תחנות ביניים. אחרון חביב – הדגש העיקרי הוא על היגיעה והמאמץ ולא דווקא על התוצאות. וכדבריו הידועים של בעל ה"חפץ חיים" זצוק"ל על הנאמר בסיום מסכת: "אנו רצים והם רצים. אנו עמלים והם עמלים. אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר" שואל ה"חפץ חיים: וכי גוי בעל מלאכה שעובד אינו מקבל משכורת? מה הפשט אינם מקבלים שכר? הוא מותיב והוא מפרק: הגוי שעובד מקבל שכר על התוצאה על התוצר ועל הדבר המוגמר. לו יצויר שהוא יעמול קשות לבנות ארון ובסוף הארון יתפרק. אינו מקבל שכר על השקעתו כי אם על התוצאה הסופית. מה שאין כן בלימוד ובעבודת השם השכר הוא בדווקא על המאמץ על היגיעה על הרצון ועל הניסיון. אין כאן מדידה לפי תוצאה ותוצר מוגמר.

☑ סיכומו של דבר – כאשר הורה רואה את עצמו במשבצת זו שיש לו ציפיות יתר מילדיו או אחד מילדיו והוא מעוניין להיגמל מכך, בהפנימו את הסיכון שבדבר שגם את המעט שיש לו הוא עלול לאבד. (ובמחשבה שנייה מי קבע שזה נחשב ל"מעט" הלא משנה מפורשת שנינו אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לאביו שבשמים. הרי לנו השקפת חז"ל ברורה בנידון) הצעדים שעליו לנקוט: ראשית יפעל בנפשו להעריך את המאמצים של הילד על ההישגים שהוא כן הצליח להגיע אליהם. שנית – ייתן מחמאות כנות על החלקים היפים ויתאמץ לשבח על החצי הכוס המלאה. ולהתבונן בה ביופייה ובהדרה. הרי בינינו כאשר ילד מקבל אפילו רק שבעים אחוז במבחן, איזה מתוק זה החומר שהוא כן ענה. מעבר לכך הרי סביר שהוא יודע עוד חומר שעליו לא היה שאלות בבחינה. ומעשים בכל יום קא חזינן. שלישית – הילד צריך להרגיש בטוח אצל האבא. שהאבא יוכל "להכיל" אותו בכל מצב. הרצון הטבעי של הילד זה להשביע את רצון הוריו. ואל לנו חלילה במו ידינו לבנות לילד מסלול של קומבינות ושמייניות באוויר של התחמקות. ברגע

הציפיות וההורים

שהילד כבר לא ירגיש צורך להשביע את רצון ההורים, הפסדנו את המערכה בשטח של היחסים בין אבא לבנו.

רביעית – מבחינה פרקטית, לבנות תכנית ריאלית יחד עם הילד. לשבת על המפה ולבנות תכנית לטווח ארוך. שלב אחר שלב. נדבך אחר נדבך. השבוע קיבלת חמישים אחוז בבחינה, אני שמח מהחומר שידעת. בשבוע הבא בעזרת השם נחשוב כיצד לקבל שישים אחוז. וכך בצורה מדורגת ובטוחה נעלה על דרך המלך.

☑ ואם ישאל הקורא הנבון – מניין לו לאבא לדעת את ה"יכולת הריאלית" של הבן? האבא סבור שהבן יכול יותר. ובשטח זה לא בדיוק זורם. אז ראשית כל, צריך לבדוק מהו הפער בין מה שהאבא חושב שהבן יוכל להגיע אליו לתוצאות בשטח. אם הפער הינו קטן אז אין הכי נמי לא סוף העולם, ובפרט שלפעמים הילד כן מביא תוצאות טובות ויש תקופה קלה של נסיגה. יש מקום לדרישה. אך כאשר הפער הינו גדול וגם מתמשך לאורך זמן האבא חייב להתייעץ עם אדם אובייקטיבי. זה לא חייב בהחלט ודווקא להיות מאבחן מדופלם. לעיתים רבות מחנך מסור בעל ניסיון, מאוזן ובעל אחריות, ייתן עצה הוגנת לאב, האם הילד יכול לעמוד בדרישות של האבא, בדרישות של המערכת וכן על זה הדרך. החלק של האבא זה החלק של ההשלמה עם המציאות. וה"הכלה" להכיל ולקלוט את הילד כמות שהוא עם תמיכה ועידוד. להיאזר בסבלנות ולשמר את הקיים. וכך נזכה כולנו לראות נחת מילדינו ויוצאי חלצינו. אמן ואמן. בהצלחה.